

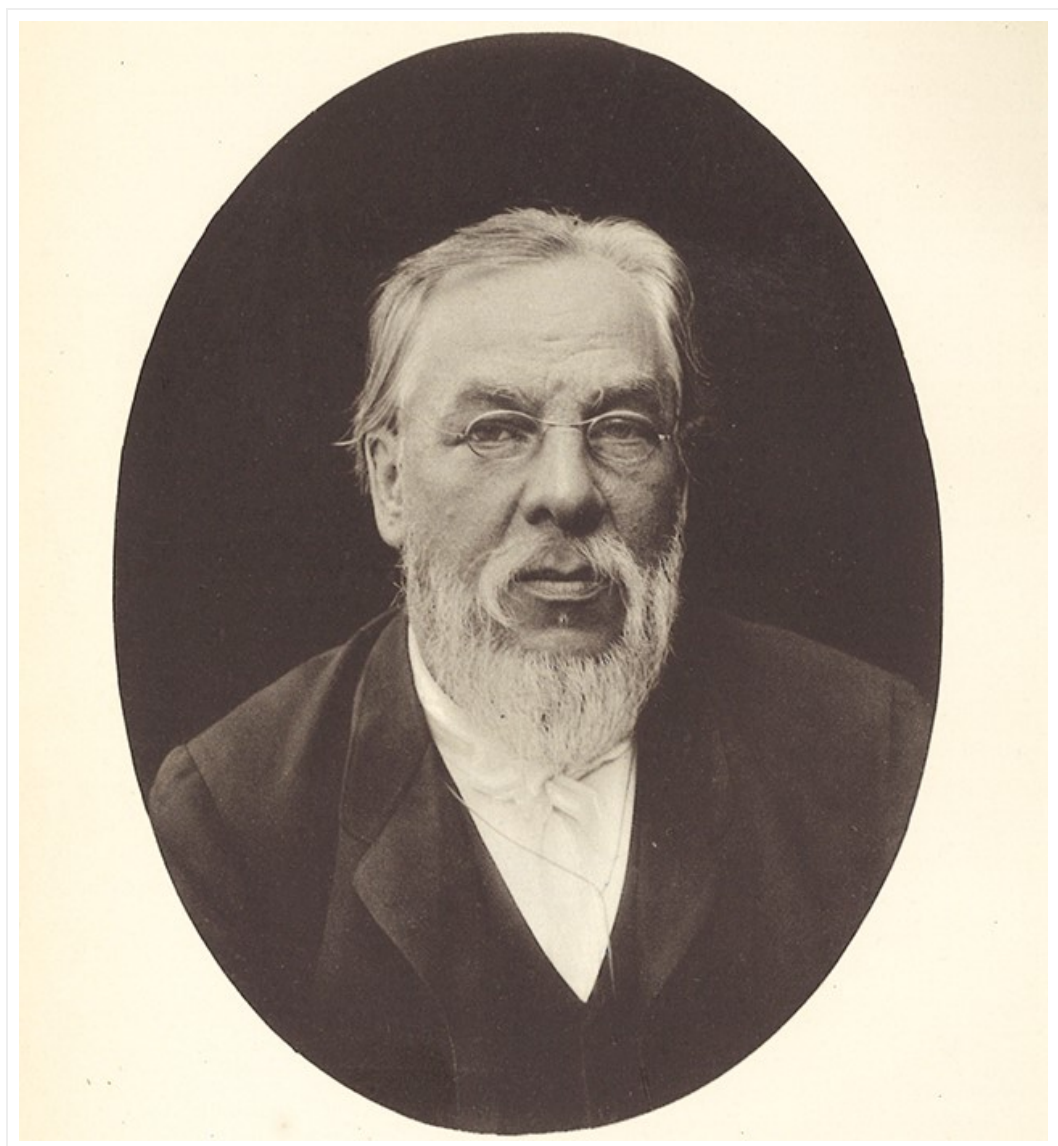
Scripta selecta

Kirjoituksia Kansalliskirjaston kokoelmista

Kuva lääketieteen uranuurtajasta piirtyy Kansalliskirjaston aineistojen avulla

Julkaistu **6.10.2017** , kirjoittanut **Jaakko K Tahkokallio**

Kirjoittaja: **Elina Sopo**, FT, post doc -tutkija, Turun yliopisto, Kulttuuriperintö

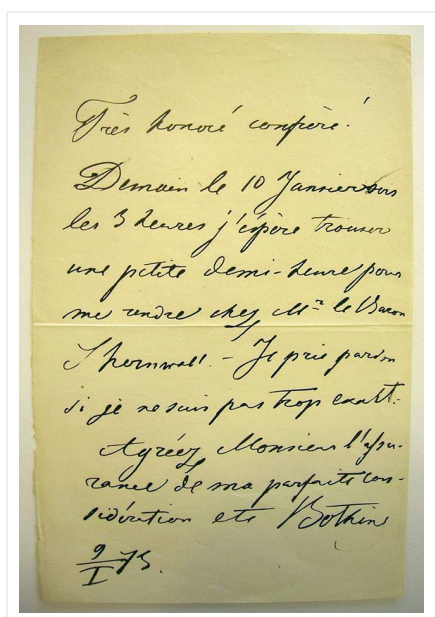

— Kuvälähde: Botkin”, S. P., Pis’ma S. P. Botkina iz” Bolgarii 1877 g: S” dvumâ portretami

avtora i vidom” bolgarskoj haty. S. Peterburg”, 1893. Kansalliskirjasto, H2 8 III.

Moskova-laissyntyinen professori Sergei Petrovich Botkin (1832–1889) kuului modernin lääketieteen uranuurtajiin, ja hänestä on kirjoitettu paljon tiedemiehenä ja kliinikkona. Hänen rooliaan keisarin henkilölääkärinä ei kuitenkaan ole aiemmin juuri tutkittu, vaikka henkilölääkäritys (*Leibmedicus* vuodesta 1870 alkaen) vaikutti merkittävästi Botkinin ammatilliseen kehitykseen ja hänen julkiseen kuvaansa. Botkinin omat päiväkirjat, joita säilytetään Venäjän valtion historiallisessa arkistossa, keskittyvät lääkärintoimen käytäntöihin eivätkä juuri kerro henkilökohtaisista tai tieteellisistä yhteyksistä. Sen sijaan suomalaisten aikalaiskollegojen arkistojen ja julkisen sanan välityksellä on mahdollista piirtää Botkinista kuva henkilönä.

Tuoreessa Oxford University Pressin julkaisemassa tutkimuksessa oven tsaarinhovin henkiseen, materiaaliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen maailmaan ovat avanneet Kansalliskirjaston käsikirjoituskokoelmien arkistoluettelo 42:n sisältämä kirjeaineisto (Collan-suku), Åbo Akademin henkilöarkistot sekä Kansalliskirjaston ja British Libraryn digitaaliset sanomalehtiarkistot. Näiden lähteiden avulla pystyin muodostamaan käsityksen paitsi Botkinista henkilönä myös siitä, miten lääketiede ja politiikka kietoutuivat yhteen tsaarinhallinnon vanhoillisen ja modernin siiven välisissä ristiriidoissa 1870-luvulla.

— Botkinin ranskankielinen kirje lääkäri Alexander von Collanille (1819–1910). Kansalliskirjasto, MS Coll. 42.

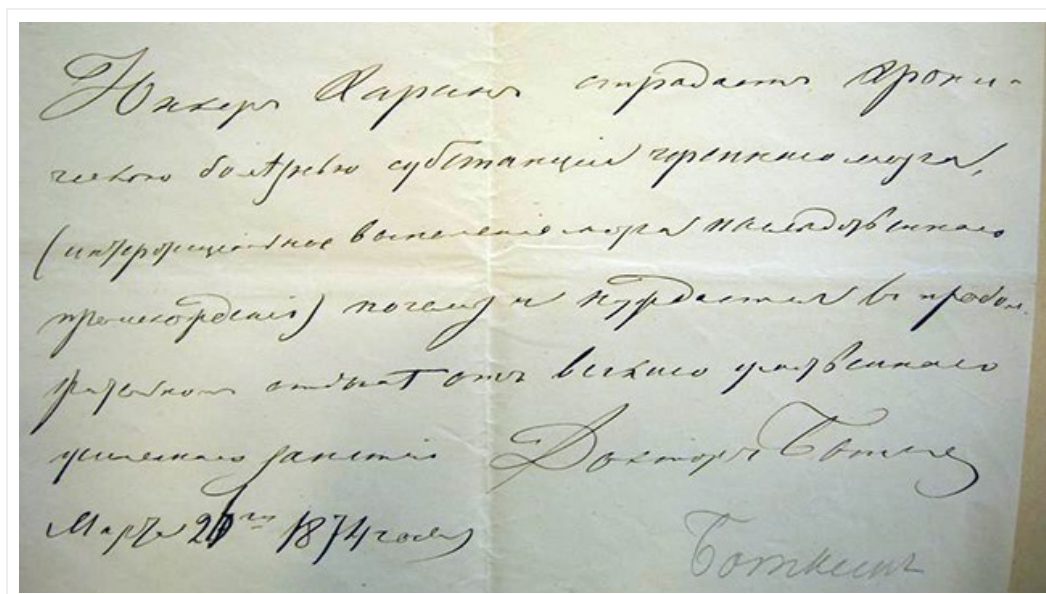
Botkin oli kahden Venäjän hovissa palvelleeseen suomalaislääkäriin – Alexander von Collanin ja Carl von Haartmanin – aikalaiskollega ja arkistoluettelo 42:n kirjeenvaihdon joukossa on Botkinin potilaan hoitoon liittyviä kirjeitä ja lyhyitä viestilappuja henkikirurgi von Collanille. Åbo Akademin kirjaston von Haartmanin kirjeenvaihdosta löytyy puolestaan epäsuoraa tietoa Botkinia ympäröineestä lääketieteen yhteisöstä. Botkinin aikalaiskollegoiden välisiä kontakteja seuraamalla on mahdollista hahmottaa Botkinin keskeinen asema sekä uuden ja vanhan lääketieteen välisessä transitiovaiheessa että saksalaisen ja venäläisen lääketieteellisen koulukunnan välisten suhteiden uudelleen muotoutumisessa. Kirjeaineisto ja digitaalinen sanomalehtiarkisto yhdessä mahdollistavat aikakauden poliittisen kulttuurin ja erityisesti julkisessa sanassa esiintyvien poliittisten ja kulttuuristen viittausten aikaisempaa kokonaisvaltaisemman tulkinnan.

”Suuren tiedemiehen” asema tieteen historiassa on aina kiinnostanut tutkijoita, mediaa ja laajaa yleisöä, ja yksilökeskeinen lähestymistapa on hallinnut lääketieteen historian kirjoittamista sen varhaisvaiheista alkaen. Tiedemies nähdään universaalien aatteiden palveluksessa, usein sankarillisena henkilönä, joka asettaa omat etunsa taka-alalle ja

kohtaa sekä suuria vastoinkäymisiä että suurta menestystä. Tiedemiesten mytologisoitua on myös kritisoitu, mutta silti nämä piirteet luetaan edelleen itsepintaisesti suurten tieteentekijöiden ominaispiirteisiin. Myös Botkin kulki läpi kaikki sankarimyytin muotoutumisvaiheet vastustajiensa koetteluiden kautta kohti itsensä toteuttamista, lopullista vapautumista ja – aikalaiskollegoita siteeraten – lääketieteen jumalien joukkoon korottamista.

On tärkeää, että niin sanotun pragmaattisen lääketieteen historian tutkimuksen ohella avataan myös tutkimuskohteen elämäntapoihin, sosiaalisiin käytäntöihin, poliittisiin asenteisiin ja filosofisiin kontekstualisointeihin liittyviä sisältöjä. Tämä on ollut oman tutkimukseni tavoite. Tiedemieheen kohdistuvalla tutkimuksella voidaan lisätä ymmärrystä tiedettä ja sen tekijöitä kohtaan. Sen avulla voidaan avata ymmärtämisen väyliä myös moderniin tieteeseen, sen identiteetteihin ja niiden historiallisiin perusteisiin.

Kulttuuriperinnön tutkimuksen näkökulmasta Kansalliskirjaston aineistoja dokumentoimalla ja julkaisemalla on ollut mahdollisuus tuottaa tietoa aikakaudesta ja tiedeyhteisöstä, jota ei enää ole, ja jonka tiedot, taidot ja käytännöt – aineeton kulttuuriperintö – ei ole käsin kosketeltavissa tai silmin nähtävissä, eikä aina jäljitettävissäkään.

— Botkinin käsialaa kyrillisillä kirjaimilla. Kansalliskirjasto, MS Coll. 42.

Viimeisinä vuosinaan Botkinilla oli läheinen sidos myös Suomeen. Hän osti 1880-luvulla Karjalan kannaksen Suomenlahden puoleiselta rannikolta Uusikirkon kunnasta kartanon, jossa hän vietti elämänsä loppupuolen kesät uppoutuen mikrobiologisiin tutkimuksiinsa ja leväten Pietarin ”suunnattoman lääkäripraktiikkansa” ponnistuksista. Suomen residenssinsä havumetsävaltaisen ympäristön, kuivan ilmaston ja meren läheisyyden hän näki terveydelle erityisen ihanteellisena. Myös viimeisen kesänsä 1889 hän vietti Suomessa.

- Kuvalähde: Botkin", S. P., Pis'ma S. P. Botkina iz" Bolgarii 1877 g: S" dvumâ portretami avtora i vidom" bolgarskoj haty. S. Peterburg", 1893. Kansalliskirjasto, H2 8 III.

Aiheesta enemmän:

Elina Sopo; The Pugs and the Elephant: Dr Botkin and the Professional and National Identity of Physicians in the Russian Court, *Social History of Medicine*, hxx061, <https://doi.org/10.1093/shm/hxx061>

(huom! artikkeli maksumuurin takana):

Kategoria(t): **Yleinen**. Kirjoittaja: **Jaakko K Tahkokallio**. Lisää **kestolinkki** [<https://blogs.helsinki.fi/scriptaselecta/2017/10/06/kuva-laaketieteen-uranuurtajasta-piirtyy-kansalliskirjaston-aineistojen-avulla/>] kirjanmerkkeihisi.